

Telif Hakkı ve Lisans:

(CC BY-NC 4.0)

Yazarlar Dergide Yayınlanan Çalışmalarının

Telif Hakkına Sahiptirler.

DOI: 10.71218/asobid.1905069

Geliş Tarihi / Received: 07.03.2026

Kabul Tarihi / Accepted: 09.04.2026

Toprak, G. – Kavalcı Göktepe, Ö. – Ulusoy, S. (2026). Millî mücadele’de bir kadın öncü: Asiye Remzi Hanım ve Amasya Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti. *Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (ASOBİD)*. Amasya Üniversitesi 20. Yıl Özel Sayısı, 31-57.

Millî Mücadele’de Bir Kadın Öncü: Asiye Remzi Hanım ve Amasya Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti

A Female Pioneer in The National Struggle: Mrs. Asiye Remzi and The Amasya Anatolian Women's Defense of The Homeland Society

Güleç TOPRAK*

T.C. MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI AMASYA

argulec@hotmail.com

Özlem KAVALCI GÖKTEPE**

T.C. MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI AMASYA

kavalcigoktepezlem@gmail.com

Suat ULUSOY***

T.C. MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI AMASYA

suatulusoy05@gmail.com

Öz

Türk milleti; Kurtuluş Savaşı’nda tarih boyunca benimsediği ordu-millet anlayışı doğrultusunda kadın, erkek, genç, yaşlı demeden kenetlenerek mücadele etmiştir. Bu mücadele ile millî birlik ve dayanışma ruhunun en güçlü örneklerinden birini sergilemiştir. Kadınlar, bu dönemde gerek cephede gerek cephe gerisinde önemli roller üstlenmiştir. Cemiyetlerin kurulmasında aktif rol oynamış; işgallere karşı protesto mitingleri düzenleyerek halkı bilinçlendirmiş; ordunun ihtiyaçları için yiyecek, giyecek, araç-gereç temini ile orduya bu zorlu dönemde maddi ve manevi destek olmuşlardır. Ancak Kurtuluş Savaşı’nın bu

* ORCID: 0009-0002-8823-5287

** ORCID: 0009-0002-3857-6614

*** ORCID: 0000-0002-1941-4970

vazgeçilmez kadın kahramanlarının pek çoğunun adı bugün bilinmemektedir. Çalışma, söz konusu isimlerden biri olan Amasya Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti Başkanı Asiye Remzi Hanım'ın hayatını ve mücadelesini anlatmayı amaçlamaktadır. Millî Mücadele Dönemi'nde kadınların üstlendikleri görevler üzerine pek çok araştırma yapılmış olsa da bu araştırmalar çoğunlukla Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti ve benzeri cemiyetlerin genel faaliyetleri ile sınırlı kalmıştır. Amasya Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti'nin başkanı olan Asiye Remzi Hanım'ın şahsiyeti, çalışmaları ve Millî Mücadele'de üstlendiği role dair literatürde kapsamlı bir araştırma bulunmamaktadır. Bu makale; literatürdeki bu boşluğu doldurmayı, Asiye Remzi Hanım'ın faaliyetlerini tarihsel bağlamı içinde inceleyerek Millî Mücadele'ye katkılarını görünür kılmayı amaçlaması bakımından önemlidir. Çalışmada doküman analizi ve görüşme yöntemi kullanılmıştır. Döneme ait telgraf, gazete, Arşiv ve Askeri Tarih Daire Başkanlığı verileri ve Asiye Remzi Hanım'ın kardeşi Cemil Cahit Toydemir'in hatıratı incelenmiştir. Tüm bu veriler ve aileden edinilen bilgiler sonucunda Asiye Remzi Hanım'ın Millî Mücadele'deki öncü rolü ve Amasya'daki kadın örgütlenmesine katkıları tespit edilmiştir. Çalışma, literatürde sınırlı bilgi bulunan Asiye Remzi Hanım'a ait fotoğrafların ve biyografik verilerin ilk kez bilim dünyasına sunulması bakımından özgün bir nitelik taşımaktadır.

Anahtar Sözcükler: Millî Mücadele, Millî Mücadele'de Kadın, Cemiyet, Amasya, Asiye Remzi Hanım.

Abstract

During the War of Independence, the Turkish nation united and fought together without distinction between women and men, young and old, in line with its "nation in arms" tradition. Through this struggle, it demonstrated one of the strongest expressions of national unity and solidarity. Women played significant roles during this period, both on the front lines and behind them. They played active parts in the establishment of societies, organised protests against the occupations and provided the army with food, clothing, equipment and other supplies, offering both material and moral support. However, the names of many indispensable heroines from the War of Independence remain unknown today. The study aims to present the life and struggle of one such figure, Asiye Remzi Hanım, President of the Amasya Anatolian Women's Society for the Defence of the Homeland (Amasya Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti). Although numerous studies have examined the roles of women during the National Struggle, they have largely remained limited to the general activities of such organisations. There is no comprehensive research in the literature concerning the personality, activities and role in the National Struggle of Asiye Remzi Hanım. This article aims to fill this gap by examining Asiye Remzi Hanım's contributions to the National Struggle within their historical context. The study employs document analysis and interview methods. It examines period telegrams and newspapers, archival records and data from the Military History Department and the memoirs of Asiye Remzi Hanım's brother, Cemil Cahit Toydemir. Based on these data, the study identifies Asiye Remzi Hanım's pioneering role in the National Struggle and her contributions to women's organisations in Amasya.

The study is original in that it presents for the first time photographs and biographical data relating to Asiye Remzi Hanım, about whom the existing literature provides only limited information, to the scholarly community.

Keywords: National Struggle, Women in the National Struggle, Society, Amasya, Mrs. Asiye Remzi.

Giriş

Osmanlı Devleti, I. Dünya Savaşı’ndan yenik ayrılarak 1918’de Mondros Mütarekesi’ni imzalamıştır. Bu anlaşmayla Osmanlı Devleti’nin Arabistan, Suriye, Lübnan ve Irak’taki egemenliği sona ermiş; 1920’de imzalanan Sevr Antlaşması ile topraklarının parçalanması, son Osmanlı Hükümeti tarafından kabul edilmiştir. Ülkenin dört bir yanı işgal tehlikesiyle karşı karşıya kalırken İstanbul’daki padişah ve hükümet, bu ağır koşullara boyun eğmiştir. Ancak Türk milleti, bu durumu kabul etmeyerek çeşitli bölgelerde örgütlenmiş ve yerel kurtuluş çarelerine başvurmuştur. Fakat bu hareketler, her bölgenin bağımsız kurtuluşunu amaçladığından genel bir başarı elde etmek mümkün olmamıştır. Ülkenin bir bütün olarak kurtuluşuna imkân tanımayan -her bölgenin bağımsız kurtuluşunu amaçlayan- bu dağınık direnişi tek bir çatı altında birleştirme ve vatani topyekûn kurtarma harekâtı, Mustafa Kemal Paşa’nın Anadolu’ya geçerek liderliği üstlenmesiyle başarıya ulaşmıştır (İnan, 2020, s.1).

Millî Mücadele, Türk milletinin birlik ve beraberlik düşüncesi ile bağımsızlık yolunda attığı bir adımdır. Bu adımda Amasya, önemli rol oynamış şehirlerden biridir. Çünkü Mustafa Kemal Paşa, Samsun ve Havza’dan sonra 12 Haziran 1919’da bağımsızlık mücadelesini başlattığı yer olan Amasya’ya gelmiştir. Amasya halkı tarafından coşku ile karşılanan Mustafa Kemal Paşa, Amasya’da ilk olarak 14 Haziran 1919’da Amasya Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin kurulmasını sağlamıştır. Millî Mücadele’nin yol haritasını burada çizmiş, 22 Haziran 1919’da Cumhuriyet’in doğum belgesi olan Amasya Genelgesi’ni yayınlamıştır (Taşdemir, 2005, s.1071). Amasya Genelgesi’nde Sivas’ta millî bir kongrenin toplanacağı duyurulmuş ve bundan sonra kongre hazırlıklarına başlanmıştır. Mustafa Kemal Paşa, 26 Haziran 1919’a kadar burada faaliyetlerine devam etmiştir. Sivas Kongresi’nden önce düzenlenen, toplamda 56 delegenin katıldığı Erzurum Kongresi’ne Amasya sancağından

İbrahim Süreyya Bey katılmıştır (Çil, 2015, s. 26; Günaydın, 2009, s. 48). 20-22 Ekim 1919 tarihleri arasında ise Temsil Heyeti Başkanı Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşları ile İstanbul Hükümeti temsilcisi Salih Paşa arasında Amasya Görüşmeleri gerçekleştirilmiş, Mebusan Meclisi'nin yeniden açılması konusunda uzlaşmaya varılmıştır. Bu görüşme ve imzalanan protokoller ile İstanbul Hükümeti Anadolu millî hareketini resmen tanımış, Erzurum ve Sivas Kongresi kararlarını kabul etmiştir (Evsile, 2023, s.445). Millî Mücadele'ye yönelik faaliyetler içerisinde Mustafa Kemal Paşa'nın teşviki ile Amasya kadınları tarafından kurulan "Amasya Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti" ve yaptığı çalışmalar da ayrı bir önem teşkil etmektedir. Cemiyet, özellikle Amasya'nın Tekâlif-i Milliye Emirleri doğrultusunda millî orduya giyecek, yiyecek, para, araç ve gereç temin etmesinde başat rol üstlenmiştir.

Türk kadınlarının Millî Mücadele'ye olan inancı ve kararlı katılımını en iyi gösteren olaylardan biri, merkezi Sivas'ta olan Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyetinin kuruluşudur. Sivas Valisi Reşit Paşa'nın eşi Melek Reşit Hanım ve arkadaşları öncülüğünde 5 Kasım 1919 tarihinde kurulan cemiyet, kısa sürede Anadolu'nun farklı şehirlerinde şubeler açarak geniş bir örgütlenmeye ulaşmıştır (Baykal, 1984, s.1). Döneminin en etkin kadın örgütü olan cemiyet; Amasya, Erzincan, Konya, Burdur, Bolu gibi şehirlerde de şubeler açarak Temsil Heyeti Başkanı Mustafa Kemal Paşa ile sürekli iletişimde olup yurt genelinde vatanseverlik duygularını canlı tutarak kadınları işgaller karşısında tepki gösterme konusunda örgütlemiştir. Gerekirse kadınların da cepheye gideceği tekrarlanarak erkekleri cesaretlendirmeye yönelik propaganda hedefli faaliyetlerde de bulunmuştur. Küçük Anadolu kentlerinde yapılan toplantılarda söz alan kadınlar, milliyetçi bir söylemle işgallere karşı tepkilerini sert bir şekilde göstermişlerdir (Özdemir, 2021, s.21). Zeki Sarıhan'ın "Kurtuluş Savaşı Kadınları" adlı eseri, Cumhuriyet'in kadınlara sunduğu kazanımların bir lütuf değil düşmandan temizlenen her karış toprakta kadınların emeği, kanı ve gözyaşının bir karşılığı olduğunu somut belgelerle ortaya koymaktadır (Sarıhan, 2023, s. 12).

Bağımsızlık yolunda topyekûn yapılan mücadeleler içinde cemiyet faaliyetleri, büyük önem taşımaktadır. Bu cemiyetlerden biri olan Anadolu Kadınları Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin asıl başarısı düzenlediği toplantılardır. Söz konusu toplantılarda, kadınlar, bağımsızlık mücadelesi için halkı bilinçlendirmeye çalışmıştır. Cemiyet, bu toplantı ve yazışmalarını bağımsızlık savaşını başarıya ulaştırana kadar devam ettirmiştir (Erkmen, 2023, s. 5). Cemiyet faaliyetlerinde görev alan hanımlar, genellikle bölgenin ileri gelen ailelerine mensup olduklarından özellikle yakınlarından maddi manevi yardım aldıkları söylenebilir (Kurnaz, 1996, s. 264). Cemiyet üyesi kadınlar, cephe gerisinde ordunun ihtiyaçlarını karşılayabilmek için olağanüstü gayret göstermişlerdir. Toplantılarda yapılan maddi yardımlar, toplanan paralar ve harcamalar Temsil Heyetine bildirilmiştir (Erkmen, 2023, s. 5). Cemiyetin bir diğer önemli faaliyeti ise yaptığı toplantılarda aldığı kararlar doğrultusunda gönderdiği telgrafların yarattığı etkidir. Bu telgraflar; Padişah’a, İstanbul Hükümeti’ne ve Dahiliye Nezaretine çektiği, işgallere karşı koymalarını istedikleri telgraflar, İtilaf devletleri temsilcilerine gönderdiği protesto telgrafları, işgaller karşısında devlet başkanlarının eşlerinden yardım istedikleri telgraflar, Kurtuluş Savaşı karşıtı yazılar yazan Osmanlı basınına protesto eden telgraflarıdır. Cemiyet ayrıca Anadolu Ajansı, Temsil Heyeti ve ardından kurulan Ankara Hükümeti adına Mustafa Kemal Paşa ile iş birliği yazışmaları gerçekleştirmiştir (Erkmen, 2023, s. 7).

Millî Mücadele Dönemi’nde kadınların üstlendikleri görevler üzerine pek çok araştırma yapılmış olsa da bu çalışmalar çoğunlukla Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti ve benzeri örgütlerin genel faaliyetleri ile sınırlı kalmıştır. Amasya Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyetinin başkanı olan Asiye Remzi Hanım’ın şahsiyeti, çalışmaları ve Millî Mücadele’de üstlendiği role dair literatürde kapsamlı bir araştırma bulunmamaktadır. Oysa Asiye Remzi Hanım bağımsızlık mücadelesinde kadınların aktif katılımını somutlaştıran örneklerden biridir. Bu makale, literatürdeki bu boşluğu doldurmayı, Asiye Remzi Hanım’ın faaliyetlerini tarihsel bağlamı içinde inceleyerek Millî Mücadele’ye katkılarını görünür kılmayı amaçlamaktadır.

1. Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri ve Amasya Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti

1919-1922 yılları arasındaki olayların tamamı, Türk Millî Mücadelesi'ni kapsamaktadır. Ancak bu dönemin bütünü, hukukî ve fiilî anlamda kesintisiz bir savaş süreci olarak değerlendirilmemelidir. 1919 ve 1920 yıllarında öne çıkan gelişmeler arasında Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri ve kongreler aracılığıyla Anadolu halkının örgütlenmesi, Türkiye Büyük Millet Meclisinin açılması ve bu sürece karşı gerçekleştirilen girişimler yer almaktadır (Halaçoğlu, 1999, s.229). Mustafa Kemal Paşa Amasya'ya ulaştığında halkla bir araya gelerek ülkenin içinde bulunduğu durumu ve yapılması gerekenleri anlattığı konuşmasında Osmanlı padişahı ve hükümetin İtilaf Devletlerinin kontrolünde olduğunu, ülkenin işgal altında bulunduğunu ve bu duruma karşı birlikte hareket edilmesi gerektiğini vurgulayarak işgale karşı burada da bir Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti kurulması gerektiğini söylemiştir. Müftü Hacı Tefvik Efendi ve Amasya'nın ileri gelenleri öncülüğünde 14 Haziran 1919'da Atik Ali Mektebinde toplanan cemiyetin başkanlığına Müftü Hacı Hafız Tefvik Efendi seçilmiştir. 20 Haziran 1919'da düzenlenen büyük mitingde 30 bin kişi toplanarak "Ya İstiklal Ya Ölüm" parolasıyla Millî Mücadele'ye destek veren cemiyet, Amasya ve çevresindeki köylerde mitingler düzenleyerek halkın bilinçlenmesini sağlamıştır. Cemiyetin maddi desteğini sağlamak amacıyla halktan bağışlar toplayan cemiyete Amasya Müftüsü Abdurrahman Kâmil Efendi, yıllarca biriktirdiği altınları bağışlayarak ilk desteği yapmıştır. Cemiyet, Amasya'nın ilçelerinde ve bucaklarında şubeler açarak bölgedeki halkı örgütlemiş; yöre halkının Millî Mücadele'ye katılımını sağlamıştır. İstanbul Hükümetine telgraf çekerek Amasyalıların Mustafa Kemal Paşa'nın etrafında birleştiğini ve bağımsızlık için mücadele edeceğini duyurmuştur. Büyük devletlerin temsilcilerine telgraflar göndererek işgallere karşı tepkilerini iletmiştir. Cemiyetin sağladığı güvenli ortam; Mustafa Kemal Paşa'nın çalışmalarını rahatlıkla yürütmesine olanak tanıyarak Amasya Tamimi'nin hazırlanmasına zemin hazırlayarak Millî Mücadele'nin dönüm

noktalarından birini oluşturmuştur (Taşdemir, 2005, s.1076-1078).

Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri, Sivas Kongresi’nde (4-11 Eylül 1919) Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti adı altında birleşerek millî direnişi tek bir çatı altında toplamıştır. Bu cemiyet, Türkiye Büyük Millet Meclisinin açılmasına ve bağımsızlık mücadelesinin kurumsallaşmasına zemin hazırlamıştır (Tunçay, 1981, s. 97). Ayrıca 11 Haziran 1919’da Sivas valiliği görevine başlayan Reşit Paşa’ya göre genel şartlar göz önüne alındığında Sivas, Tokat ve Amasya havalisi asayiş ile meşgul olmak vatani bir görevdi. Bunun için mutasarrıflara ve kaymakamlara birer telgraf çekip, vilayet jandarma komutanına da bir tezkere yazarak asayiş durumunu sormuş ve aldığı cevaplar bu bölgelerin eşkiya yatağına çevrilmiş bir halde bulunduğu yönündeydi. Raporlardan anlaşıldığı kadarı ile hemen her tarafta eşkıyalık ve çetecilik oldukça yaygın bir hale gelmişti. Reşit Paşa’ya gelen cevaba göre; Amasya kazasında Daray nahiyesinde Çerkez İbrahim’in beş, Fındıklı’da Rum Atanaş’ın yirmi, Karaağaç köyünde Kostî’nin yirmi, Abacı Lefter’in yirmi kişilik çeteleri mevcuttur (Yularkıran, 2002, s.12-14). Osmanlı Devleti’nin parçalanma sürecinde halkı örgütleyerek Millî Mücadele’ye öncülük eden bu cemiyetlerin çalışmaları, bağımsızlık mücadelesinin başarıya ulaşmasında kritik bir unsur olmuştur. Kadınlar da bu süreçte önemli bir rol oynayarak Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti çatısı altında örgütlenmişlerdir (Akşin, 2018, s.150).

2. Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti

Millî Mücadele’nin önemli kadın hareketlerinden biri olan Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti, Sivas Numune Mektebinde düzenlenen bir toplantı ile kurulma kararını almıştır (Kaplan, 1998, s.87). Cemiyet’in 11 maddeden oluşan yönetmeliği şu şekildedir:

1. Bütün Anadolu’yu kapsayacak şekilde merkezi Sivas olarak “Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti” kurulacaktır.
2. Başta Rum ve Ermeni teşkili için faaliyetler olmak üzere her türlü işgale ve iç işlerine karışılmasına karşı konulacaktır. Osmanlı hâkimiyetine ve İslam hukukuna karşı bir harekette

bulunmadıkları sürece gayrimüslimlerin her türlü hakkı ve hukukuna İslam kadınları her zaman riayet edecektir. Ancak vatanın ve milletin zararına olan her türlü faaliyete karşı Türk erkeklerle birlikte vatan savunulacaktır.

3. Bu gayeye ulaşmak için bütün İslam kadınları birlik olarak çalışacaktır. İşgal bölgesindeki kadınlar, rahat hareket edemeyecekleri nedeniyle onlar uygun ortam oluncaya kadar bundan mazur görüleceklerdir.

4. Yönetim Kurulunu kongre seçecektir. Onlar; gizli oyla başkan, ikinci başkan ve mesul sekreteri seçeceklerdir, bir de veznedar olacaktır.

5. Mondros Mütarekesi'nin imzalandığı anda henüz işgal edilmemiş Osmanlı Devleti topraklarının çoğunluğunu Türk-Müslümanlardan oluşan bölgeler birbirinden ayıramaz. Buradaki halk kadın ve erkekler birbirine kardeşlik hisleriyle bağlıdır. Birbirinin sosyal durumuna ve ırkına saygılıdır.

6. Cemiyeti yönetim kurulu 16 kişiden oluşacaktır.

7. Yönetim Kurulu 15 günde bir toplanır. Başkan ve sekreter gerekli görüldüğünde ayrıca toplantıya çağrılabilir. Cemiyetin yaptığı bütün yazışmalarda resmî mühür ile başkan veya başkan vekili ve sekreterin imzaları bulunacaktır. Bu üç üye hükümete karşı sorumlu olacaklardır.

8. Yönetim kurulu üyelerinin tamamı üye kayıtları yapılarak görevlidirler. Masraflar, yönetim kurulu kararı ve sorumlu sekreterin imzası ile yapılır.

9. Üç kişilik kasa heyeti (başkan, sekreter, veznedar) cemiyetin hesap işlerini yürütür.

10. Cemiyet gerektiğinde maaşlı memur çalıştırabilir. Lüzumu hâlinde üye olan ve faal durumdaki üyeler bir araya gelerek bağış toplarlar.

11. Yönetmelik, kongre kararı ile değiştirilebilir (Sarıçoban, 2017, s. 1337- 1338).

Kuruluş çalışmalarının resmen tamamlanmasından sonra cemiyet, yapacağı faaliyetleri Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Başkanı Mustafa Kemal Paşa'ya 12 Aralık 1919'da bir

telgrafla bildirmiştir. Paşa da cevap olarak gönderdiği 13 Aralık 1919 tarihli telgrafında, cemiyetin kuruluşundan büyük bir memnuniyet duyduğunu ifade etmiştir (Baykal, 1996, s. 3-5). Resmen kurulmasından sonra faaliyetlerini genişleten cemiyet Anadolu’da çeşitli şubeler açmıştır. Amasya, Kastamonu, Kayseri, Aydın, Kangal, Pınarhisar, Niğde, Viranşehir, Erzincan, Eskişehir, Burdur, Yozgat, Konya ve Sivas merkez olmak üzere toplam on dört şube açtığı bilinmektedir (Kaplan,1998, s.113-134).

Cemiyet fikrî olarak tüm Anadolu kadınlarını üyesi kabul etmektedir. Millî Mücadele’ye destek veren tüm Anadolu kadınları, cemiyetin fahri üyesidir. Bunlardan Denizli, Isparta ve Karacahisar kadınları, cemiyetin faaliyetlerine katılmıştır ancak bu şehirlerde şubeler açılıp açılmadığı bilinmemektedir (Erkmen, 2023, s.5).

2.1 Amasya Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti ve Asiye Remzi Hanım

Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti Başkanı Melek Reşit imzalı 18 Aralık 1919 tarihli yazıda, Mustafa Kemal Paşa tarafından çeşitli vilayet ve kazalarda da benzeri derneklerin kurulmasının uygun olacağını memnuniyetle karşılanacağı belirtilmiştir. Bu doğrultuda 5 Ocak 1920’de, Amasya Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti kurulmuştur. Cemiyetin başkanlığına Asiye Remzi Hanım, ikinci başkanlığına Nazik Hanım ve kâtipliğine de Nimet Hanım seçilmiştir (Menç, 2010, s. 345-346). Cemiyetin başkanı Asiye Remzi Hanım, cemiyetin kurulmasında önemli bir yeri olan 5. Kafkas Tümeni Komutanı Cemil Cahit Bey’in kız kardeşidir. Cemil Cahit Bey cemiyetin kuruluşunu resmî yazı ile 11 Ocak 1920’de telgrafla Temsil Heyeti’ne bildirmiştir (Baykal, 1986, s. 61). Bu yazı şu şekildedir:

“Sivas Anadolu Kadınları Müdafaa-i Hukuk Vatan Cemiyeti Yönetim Başkanlığına,

Kız kardeşim Asiye Remzi Hanım’ın girişimleriyle ve birçok hanımefendinin katılımıyla "Amasya Anadolu Kadınları Müdafaa-i Hukuk Vatan Cemiyeti" resmî olarak adı geçen Asiye Remzi Hanım’ın başkanlığında kurulmuştur. Başkanın kongrede yaptığı konuşmanın bir

nüshasının İrade-i Milliye gazetesine ve bir nüshasının da Matbuat Cemiyeti'ne gönderildiği bilgilerinize sunulur.”

11.01.1920

Fırka K. Cemil

Bu telgraf; Amasya Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyetinin kuruluşunun yalnızca yerel bir hareket olmadığını, Millî Mücadele'nin merkezî teşkilatlanması içinde de önemsendiğini göstermektedir. Telgrafta Asiye Remzi Hanım'ın girişimlerinin özellikle vurgulanması, kadınların bu süreçte sembolik değil doğrudan kurucu bir rol üstlendiklerini ortaya koymaktadır. Ayrıca konuşma metninin İrade-i Milliye gazetesine ve Matbuat Cemiyetine gönderilmesi, cemiyetin kuruluşunun kamuoyuna duyurulması gereken örnek bir millî hareket olarak değerlendirildiğini göstermektedir.

Cemiyet Başkanı Asiye Remzi Hanım 17 Ocak 1920 tarihli resmî yazı ile cemiyetin kuruluşunu Sivas merkezli Anadolu Kadınları Müdafaa-i Hukuk Vatan Cemiyeti Başkanlığına telgrafla şu şekilde bildirmiştir (Baykal, 1986, s. 61):

“Sivas Anadolu Kadınları Müdafaa-i Hukuk Vatan Cemiyeti Başkanlığına

Efendim,

Heyet-i Temsiliye aracılığıyla gönderilen Anadolu Kadınları Müdafaa-i Hukuk Vatan Cemiyeti Tüzüğü gereğince Amasya'da da bir şube kurulmuş ve kongre seçimleriyle on altı hanımdan oluşan bir yönetim kurulu oluşturulmuştur. Allah'ın yardımına dayanarak çalışmalarına ve girişimlerine başlamış olduğunu bilgilerinize sunarım. Ayrıca tüm Anadolu kadınlarına örnek olduğunuzdan dolayı yüce heyetinizi tebrik eder ve başarılarınızın daim olmasını içtenlikle dilerim, efendim.”

17.02.1920

Amasya Anadolu Kadınları

Müdafaa-i Hukuk Heyet-i İdare Reisi

Asiye Remzi

Bu telgraf; Amasya Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti'nin yalnızca duygusal bir dayanışma zemini üzerinde değil belirli bir tüzüğe bağlı, seçimle yönetimini belirleyen ve kurumsal işleyişe sahip bir yapı olarak teşkilatlandığını göstermesi bakımından önemlidir. Telgrafta yer alan "Heyet-i Temsiliye aracılığıyla gönderilen tüzük gereğince" ifadesi, Amasya'daki kadın hareketinin Millî Mücadele yapılanmasıyla doğrudan bağlantılı olduğunu ve resmî bir çerçeve içinde şekillendiğini ortaya koymaktadır. Ayrıca telgrafta kongre seçimleriyle on altı hanımdan oluşan bir yönetim kurulunun oluşturulduğunun belirtilmesi, kadınların bu süreçte idari sorumluluk üstlendiğini ve karar alma mekanizmalarında da yer aldıklarını göstermektedir. Asiye Remzi Hanım'ın Sivas merkezli cemiyeti "Tüm Anadolu kadınlarına örnektir." olarak nitelendirmesi kadınlar arasında idarî bir ilişki, ortak bir millî bilinç ve dayanışma ağı kurulduğunu düşündürmektedir.

Mustafa Kemal Paşa; cemiyetin kuruluş haberi üzerine 2 Ocak 1920'de biri 5. Fırka Komutanlığına, diğeri Amasya Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti Başkanlığına olmak üzere iki ayrı telgraf çekmiş, Türk kadınlarının yaptıkları bu eşsiz fedakârlıktan duyduğu memnuniyeti şu şekilde ifade etmiştir (Kısıklı, 1988, s.39-42):

"5. Fırka Komutanlığına,

Amasya Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyetinin kurulması konusunda gösterdikleri kardeşçe çabalardan dolayı özellikle teşekkür eder, kız kardeşimiz hanımefendiye saygılarımızın iletilmesini rica ederiz. Başarılarının devamını dileriz."

12.01.1920

Mustafa Kemal

"Amasya Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti Başkanlığına,

Vatanın savunulması konusunda Amasya hanımlarının saygıdeğer başkanlığınız altında gösterdikleri yüksek çaba, heyetimiz tarafından takdire şayan bulunmuş ve büyük bir memnuniyetle

karşılanmıştır. Vatansever çalışmalarınızda başarılar diler, saygılarımızın kabulünü rica ederiz.”

12.01.1920

Mustafa Kemal

Mustafa Kemal Paşa'nın Amasya Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyetinin kuruluşu üzerine gönderdiği bu iki telgraf, söz konusu kadın teşkilatlanmasının resmî olarak takdir edildiğini ve desteklendiğini göstermektedir. Telgraflarda Amasya hanımlarının vatanın savunulması yolundaki gayretlerinin özellikle vurgulanması, kadınların millî direnişin toplumsal meşruiyetini güçlendiren aktif bir güç olarak değerlendirildiğini ortaya koymaktadır.

Amasya Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyetinin tüm yurda ilanı Sivas'ta yayımlanmakta olan İrade-i Milliye gazetesi vasıtasıyla yapılmıştır. Gazete, cemiyetin kuruluşunu okuyucularına şu haberle duyurmuştur (26 Ocak 1920 Tarihli İrade-i Milliye (Sivas) Gazetesi Sayfa 1):

“Amasya Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti,

Anadolu Kadınları Vatanı Müdafaa Cemiyeti'nin bir şubesi de Amasya'da açılmıştır. Kadınlarımızın öfkesi ve millî birlik ruhumuza katılımı, geleceğimiz ve bağımsızlığımız adına bütün vatan evlatlarının kalplerini haklı bir gurur ve onurla kabartmaktadır. Saygıdeğer kız kardeşlerimiz bize yazdıkları mektuplarda, memleketin kurtuluşu ve geleceği uğruna en büyük fedakârlıkları yapmaya karar verdiklerini bildirmektedirler.

Cemiyetin başkanlığını Asiye Remzi Hanımefendi, ikinci başkanlığını Nazik Hanımefendi ve yazı işleri sorumluluğunu Nimet Hanımefendi üstlenmiştir. Mücadele eden kadınlarımızın başarıya ulaşmasını Yüce Allah'tan niyaz ederiz.”

Gazetede cemiyetin kuruluşuna yer verilmesi; Amasya Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyetinin yerel bir hareket olmadığını, kısa sürede Millî Mücadele'yi kamuoyuna tanıtan ve örnek gösterilen bir kadın hareketi olduğunu göstermektedir.

Haberde kullanılan övgü dolu ifadeler, kadınların millî direnişe katılımının dönemin basını tarafından desteklendiğini ve toplumsal meşruiyet kazandığını ortaya koymaktadır.

5 Ocak 1920'de kurulan cemiyetin başkanı Asiye Remzi Hanım'ın açış konuşması, İrade-i Milliye gazetesinde "Vatanperverane Bir Hitabe" başlığı ile "Sütunlarımızda yayımlamaktan iftihar ediyoruz." cümleleri ile yer bulmuştur. Bu konuşma şu şekildedir:

"Kız Kardeşlerim!

Memleketimizin nasıl büyük bir bunalımdan geçtiğini hepimiz biliyor ve takdir ediyoruz. Vatanımız, büyük bir savaşın ardından hayat ve ölüm mücadelesi verdiği anları yaşamaktadır. Bu acı dolu durum, en küçük kızlarımızdan en yaşlı annelerimize kadar herkesin yüreğinde heyecan ve üzüntü yaratmaktadır.

Burada uzun uzun geçmişi anlatmayı gereksiz görüyorum. Dünya çapında bir savaşa girdik. Girmeli miydik, girmemeli miydik, bu konunun araştırmasını ve değerlendirmesini tarihe bırakalım. Ancak bugün bildiğimiz bir gerçek var: Bu büyük felaketten mağlup olarak çıktık. İçimizde gözyaşı dökmeyen hiçbir anne, hiçbir kız kardeş yoktur. Hepimiz, bir veya birden fazla evladımızı vatan uğruna feda ettik. Bunun amacı, memleketimizin kurtuluşu, bağımsızlığının korunması ve mutluluğuydu.

Erkeklerimiz; sınır boylarında, buzlu dağ zirvelerinde, kızgın çöllerde, denizlerin derinliklerinde, gökyüzünde, kısacası her yerde, her türlü zorluk ve sıkıntı içinde aslanlar gibi savaştılar. Hayatlarını hiçe saydılar. Kadınlarımızın bir kısmı, her türlü yokluğa sabır göstererek büyük bir metanetle onların kıyafetlerini dikti; fanila ve çoraplarını ördü. Bir kısmı ise bugünün dünyasında en ağır görevlerden birini üstlenerek cephe gerisinden savaş meydanına kadar sırtında erzak taşıdı. Kısacası kadın erkek, beş yıldır tüm gücümüzü seferber

ettik. Ancak Almanya gibi biz de kaderin cilvesiyle mağlup olduk.

Bu devlet, şimdiye kadar birçok zafer kazandığı gibi birçok yenilginin acısını da yaşadı. Çünkü bir insan gibi, toplumlar da hayatta kalma ve düşme hakkına sahiptir. Ancak bu seferki mağlubiyet, Avrupa'nın bize yönelik idam kararını uygulaması için en uygun ortamı hazırlayan bir yenilgidir.

Kız kardeşlerim!

Tarih bize gösteriyor ki bir millet varlığını sürdürme azmi ve inancı ile mücadele ederse, üzerine binlerce felaket yüklense bile asla yok edilemez. Bunun yüzlerce örneği vardır.

Yüzyıllarca yabancı boyunduruğu altında ezilen milletlerin bağımsızlıklarını kazandıklarını tarih bize açıkça göstermektedir. İşte Polonya, Rus esaretinden kurtuldu. İşte Hindistan, İngilizlerin egemenliğinden kurtuluyor. İşte Mısır, en çaresiz durumda esir iken özgürlüğü için İngiltere ile cesurca mücadele ediyor. İki yüz bin kişilik nüfusa sahip Malta bile kendi adına özerklik elde ediyor. İrlanda ise hak, yaşam ve bağımsızlığı uğruna bir an bile mücadeleden geri durmuyor...”

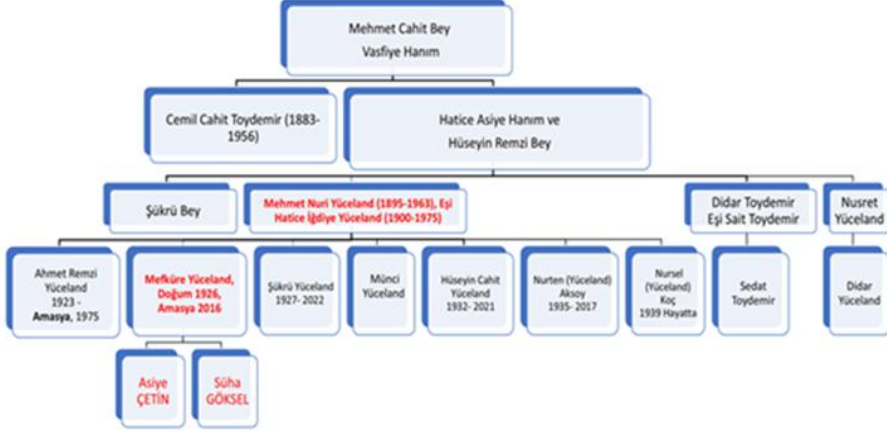
Asiye Remzi Hanım'ın konuşması, Türk kadınının kamusal alandaki varlığını hayırseverlik faaliyetlerinden çıkarıp doğrudan siyasi ve askerî bir savunma öznesine dönüştürmesi bakımından önemlidir. Bu yönüyle konuşma; dönemin kadınlarının millî bilinç, vatan savunması ve toplumsal dayanışma temelinde üstlendikleri tarihî sorumluluğu ve Millî Mücadele sürecindeki etkin rollerini açık biçimde ortaya koymaktadır.

2.2 Asiye Remzi Hanım (1873?-1946?)

Millî Mücadele Dönemi'nde Amasya'da kadınların örgütlenmesinde öncü bir rol üstlenen Asiye Remzi Hanım'ın hayatı, aile çevresi ve toplumsal konumu, onun Millî Mücadele içindeki faaliyetlerini anlamlandırmak bakımından önem taşımaktadır. Özellikle askerî gelenekle şekillenmiş bir aile

yapısından gelmesi hem sosyal etkisini hem de Amasya’daki teşkilatlanma faaliyetlerinde üstlendiği liderliği açıklayan temel unsurlardan biridir. Bu çerçevede, Asiye Remzi Hanım’ın aile bağlarını ve yakın çevresini daha sistematik biçimde göstermek amacıyla hazırlanan soy ağacı aşağıda sunulmuştur:

Tablo 1: Asiye Remzi Hanımın Soyağacı

2.2.1 Ailesi ve Sosyal Konumu

Asiye Remzi Hanım’ın aile hayatı ve yakın çevresine ilişkin bu çalışmada kullanılan bazı bilgiler, yazılı kaynakların yanı sıra sözlü tarih verileri ile de desteklenmiştir. Bu kapsamda Asiye Remzi Hanım’ın torun çocukları Prof. Dr. Süha Göksel ve Asiye Çetin ile Cemil Cahit Bey’in torunu Cemil Bezmen aracılığıyla iletişim kurulmuş; kendileri Amasya’ya davet edilerek aile hafızasına dayanan bilgilerin kayıt altına alınması amacıyla bir söyleşi gerçekleştirilmiştir. 17.06.2025 tarihinde saat 14.00’te gerçekleştirilen bu söyleşide elde edilen bilgiler, Asiye Remzi Hanım’ın biyografisi ve soy ağacının oluşturulmasında önemli bir tamamlayıcı kaynak olarak değerlendirilebilir.

Amasya Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti Başkanı Asiye Remzi Hanım, 1864’teki Çerkez sürgününde Anadolu’ya göç eden bir Ubih ailesinden olan ve Yemen Merkez Komutanlığı yapmış Yarbay Mehmet Cahit Bey’in kızıdır. Annesi Vasfiye Hanım,

kardeşi Cemil Cahit Bey'dir¹ (Bezmen, 2017). Kesin doğum ve ölüm tarihleri bilinmemektedir. Ancak ailesinden edinilen bilgilere ve kardeşi Cemil Cahit Bey'den tahminen 10 yaş büyük olduğu düşüncesine dayanarak doğum tarihinin 1873 olduğu belirtilebilir. Vefat tarihi ise yine aileden edinilen bilgilere göre 1946 olarak tahmin edilmektedir.

Asiye Hanım'ın oğullarından Mehmet Nuri Yüceland'ın torunu Prof. Dr. Süha Göksel Hanım tarafından aktarılan bilgilere göre Asiye Remzi Hanım'ın eşi Hüseyin Remzi Bey, miralay rütbesine kadar yükselmiş bir subaydır. Yemen'deki bir isyanın bastırılması için gönderilen kuvvetlerin kumandanlarından biri olarak gittiği bölgede 1906 (?) yılında şehit olmuştur. Asiye Hanım, Yemen dönüşü sırasında savaşın yarattığı zorluklara rağmen kimsesiz bir kız çocuğunu da himayesine alarak dört çocuğu ile İstanbul'a Acıbadem'deki köşklere dönmüştür. Büyük oğlu Şükrü Bey ise Çanakkale'de şehit olmuştur. Kardeşi Yarbay Cemil Cahit Bey, 1919 yılında Amasya'ya geçince işgalden sonra güvenli olmayan İstanbul'daki Asiye Hanım ve üç çocuğunun Amasya'ya gelmesini sağlamıştır.

46

Torun çocuğu Asiye Çetin Hanım tarafından aktarılan bilgilere göre Asiye Remzi Hanım kardeşi Cemil Cahit Bey'in çağrısı üzerine İstanbul Acıbadem'deki büyük bir arazide bulunan köşklere yok pahasına satar. Elde ettiği parayı Mustafa Kemal Paşa'ya iletilmek üzere kardeşine verir ve şu anlamlı sözleri söyler: “Evimiz kira olsun, vatanımızın tapusu bizde olsun.” Bu söz, o dönemde milletimizin bağımsızlık için nasıl büyük özverilerde bulunduğunu çarpıcı bir şekilde ifade etmektedir. Bir ailenin şahsi menfaatlerini bir kenara bırakarak vatanın bağımsızlığını her şeyin üstünde

¹ Cemil Cahit Bey, Trablusgarp Savaşı, Balkan Savaşı, Birinci Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı'na katılmış; Osmanlı Devleti'nce çeşitli nişan ve madalyalarla, TBMM tarafından da İstiklâl Madalyası ve Takdirname ile ödüllendirilmiş önemli bir komutandır. Katıldığı savaşlarda önemli başarılar elde eden Cemil Cahit Bey; Millî Mücadele'nin hazırlık aşamasında, Temmuz 1919'da karargâhı Amasya'da olan 5. Kafkas Tümeni Komutanı olarak atanmıştır. Sivas Kongresine gözlemci olarak katılmasının yanı sıra kongrenin güvenliğini sağlamakla da görevlendirilmiştir. Ayrıca Amasya'da İstanbul Hükümeti ve Temsil Heyeti arasında gerçekleşen Amasya Görüşmeleri, Mustafa Kemal Paşa ve diğer üyelerin katılımı ile Cemil Cahit Bey'in evinde gerçekleşmiştir (Bezmen, 2017).

tuttuğunu göstermektedir. Onların bu örnek davranışı, Kurtuluş Savaşı’nda halkın ortaya koyduğu fedakârlıkların ve millî birliğin ne kadar güçlü olduğunun da bir nişanesi olmuştur. Bireysel çıkarların değil vatan ideallerinin gözetildiği bu tavır, Millî Mücadele’nin başarıya ulaşmasında büyük bir manevi güç kaynağı olmuştur.

2.2.2. Asiye Remzi Hanım’ın Amasya’daki Faaliyetleri

Asiye Remzi Hanım, 1919 yılında Amasya’da muhacir kadın ve çocukların içinde bulunduğu ağır şartlar altında sosyal yardım çalışmalarında etkin bir rol üstlenmiştir. Cemil Cahit Paşa’nın hatıratında belirttiğine göre savaşın yol açtığı sefalet nedeniyle sokaklarda perişan hâlde yaşayan yüzlerce kadın ve çocuğun iâşesi askeriye tarafından sağlanamayacak duruma gelmiştir. Bu zor koşullarda halkın desteğiyle bir yardım cemiyeti kurulması fikri ortaya atılmış ve Asiye Remzi Hanım, kadınlar arasındaki örgütlenmeyi sağlamak üzere özel olarak görevlendirilmiştir. Onun katkılarıyla, Amasya’da eşrafın desteğiyle “Şefkat-i İslamiye Cemiyeti” kurulmuş ve bu cemiyet kısa sürede muhacir kadın ve çocuklar için bir sığınak hâline gelmiştir. Akademik kaynaklarda da bu cemiyetin, Hilal-i Ahmer öncülüğünde ve Amasya eşrafının destekleriyle yetim yurdu olarak kurulduğu belirtilmektedir (İleri, 2024, s. 415).

Asiye Remzi Hanım, Mustafa Kemal Paşa’nın Millî Mücadele Dönemi’nde kadınlar tarafından kurulan cemiyetleri teşvik etmesi ile kardeşi 5. Kafkas Tümeni Komutanı Cemil Cahit Bey’in de desteğini alarak Amasya Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyetini kurmuştur. Cemiyetin başkanlığını da yapan Asiye Hanım, cemiyet faaliyetleri kapsamında ilk olarak işgallere karşı halkın bilinçlendirilmesi konusunda konuşmalar yapmıştır. Mustafa Kemal Paşa tarafından gönderilen telgrafla Maraş’taki Bitlis defterdarının eşinin kahramanca mücadelesi haberini alır almaz Amasya’dan Maraş’a maddi ve manevi destek sağlamıştır. Ayrıca Ankara’dan gelen Türk kadınının kahramanlık haberlerine duyulan memnuniyet dile getirilerek buradaki mücadelelerine katkı sağlamak için Asiye Remzi Hanım başkanlığında Amasya’dan toplanan 1000 lira gönderilmiştir (Menç, 2010, s.349). İrade-i Milliye gazetesinde cemiyetin İzmir ve Maraş’a yaptığı maddi

yardımlar yer almıştır. Gazete Amasyalılar için “Selamet ve milletin kurtuluşu ve vatan için bağı yanan öz ve hakiki Müslümanlar” tabirini kullanmıştır.

1919 yılında Amasya’ya gelen Asiye Remzi Hanım’ın torunu olan Mefkûre Hanım’ın (Süha GÖKSEL ile Asiye ÇETİN Hanım’ın anneleri) 1926 yılında Amasya’da doğmuş olması, ailenin en az yedi yıl boyunca bu şehirde ikamet ettiğini göstermektedir. Bu da Asiye Remzi Hanım’ın yalnızca savaş yıllarında değil Cumhuriyet’in ilk dönemlerinde de Amasya’da kaldığını ve burada yeni bir hayat kurduğunu ortaya koymaktadır.

Asker kökenli bir aileden gelen, eşini ve büyük oğlunu cephede şehit veren, vatansever bir kadın olan Asiye Remzi Hanım hem 1919’da Amasya’da kurulan Şefkat-i İslamiye Cemiyeti aracılığı ile yetim çocuklara yardımda bulunmak hem de Millî Mücadele Dönemi’nde kamuoyunun dikkatini çekmek amacıyla protesto ve mitingler düzenleme ve orduya, asker ailelerine, kimsesizlere, şehit yetimlerine, göçmenlere, harcanmak kaydı ile Amasya halkı ile birlikte yardım toplama faaliyetlerine önderlik etmiştir.

2.2.3. Millî Mücadele Sonrası Yaşamı ve Vefatı

Millî Mücadele’nin başarıyla tamamlanmasının ardından bir süre daha Amasya’da yaşadığı anlaşılan Asiye Remzi Hanım, daha sonra ailesiyle birlikte İstanbul’a dönmüştür. 1934 yılında kabul edilen Soyadı Kanunu ile birlikte 1935 yılından itibaren “Yüceland” soyadını almıştır. Bu soyadının seçimi, aile içerisinde anlamlı bir hikâyeye dayanmaktadır. Aile üyelerinin aktardığı bilgilere göre Asiye Remzi Hanım’ın çocuklarının isimlerinin baş harfleri olan A, N, D (Ahmet, Nuri ve Didar) "yücelmek" fiiline eklenerek “Yüceland” soyadı oluşturulmuştur.

Asiye Remzi Hanım, İstanbul’daki yaşamında da toplumsal duyarlılığını sürdürerek elinden geldiğince yardım faaliyetlerine devam etmiştir. Onun bu dönemdeki en belirgin özelliği, eğitime ve özellikle Türk kadınının modernleşme sürecindeki rolüne verdiği önemdir. Kızı Mefkûre Yüceland başta olmak üzere, ailenin diğer kız çocuklarının iyi bir eğitim alması için büyük bir çaba sarf etmiş; çocuklarının ve torunlarının ayakları üzerinde duran, donanımlı bireyler olarak yetişmesini ilkelerinden biri hâline getirmiştir.

Yaşamı ile örnek bir şahsiyet olan Asiye Remzi Hanım son yıllarını İstanbul'da geçirmiştir. Vefatının ardından Üsküdar'daki Karacaahmet Mezarlığı'na defnedilmiştir.

Sonuç ve Öneriler

Osmanlı Devleti'nin 1918 yılında Mondros Mütarekesi'ni imzalamasının ardından İtilaf Devletleri Anadolu'yu işgal etmiş, bu durum Türk halkının siyasi, sosyal, ekonomik ve benzeri alanlardaki haklarından mahrum kalmasına yol açmıştır. Bu nedenle 1919-1922 yılları arasında süren Millî Mücadele Dönemi'nde Türk milleti işgallere karşı örgütlenerek Mustafa Kemal Paşa'nın liderliğinde topyekûn bir direniş başlatmıştır. Amasya Genelgesi'nde yer alan "*Milletin bağımsızlığını, yine milletin azim ve kararı kurtaracaktır.*" maddesi ile Türk milletinin esareti kabul etmeyeceğine ve bağımsızlık için mücadele edeceğine inanan Mustafa Kemal Paşa, kurtuluşun ancak halkın desteğiyle mümkün olacağını vurgulamıştır. Düzenlenen genelgeler ve kongrelerle örgütlenen Millî Mücadele, halkın kadın erkek, genç yaşlı demeden topyekûn verdiği mücadele sonucu başarıya ulaşmıştır.

Millî Mücadele Dönemi'nde Sivas'ta kadınlar tarafından kurulan Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyetinin faaliyetlerinden memnun olan Mustafa Kemal Paşa'nın tüm yurttaki cemiyetler açılmasının uygun olacağını belirtmesi sonucunda 5. Kafkas Tümeni Komutanı Cemil Cahit Bey'in desteği ile Asiye Remzi Hanım başkanlığında Amasya'da Amasya Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti kurulmuştur. O dönemde kurulan cemiyetlerin üyelerine baktığımızda genellikle bölgenin ileri gelen ailelerinin eşleri ya da yakınları tarafından kurulduğu anlaşılmaktadır. Mustafa Kemal Paşa, cemiyetin kuruluşundan duyduğu memnuniyeti cemiyet başkanına ve üyelerine iletmiş, İrade-i Milliye gazetesinde ise kuruluş haberi coşku ve kıvançla yayımlanmıştır.

Asiye Remzi Hanım, Millî Mücadele Dönemi'nde Amasya'da önemli faaliyetlerde bulunmuş bir vatanseverdir. Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyetinin Amasya şubesini 05. 01. 1920 tarihinde kurarak başkanlığını üstlenmiştir. Asiye Remzi Hanım'ın liderliğindeki Amasya Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti, memleketin kurtuluşu ve bağımsızlığı için kadınların fedakârlık yapmaya kararlı olduklarını belirten mektuplar yazarak,

işgalin haksızlığı karşısında telgraflar çekerek, mitingler düzenleyerek maddi manevi her türlü yardım ile millî birlik ve dayanışmaya katkıda bulunmuştur.

Millî Mücadele'nin başarıya ulaşmasının ardından Türk kadınının yaptığı fedakarlıklar karşısında hak ettiği değerin verilmesi gerektiğine inanan Mustafa Kemal Paşa, Cumhuriyet'in ilanını izleyen süreçte ardı ardına yaptığı inkılaplarda kadın haklarına büyük yer vermiştir. Öncelikle eğitim alanında kadınlara erkeğin eşit öğrenim hakkından istifade etmesini sağlayacak olan 1924 tarihli Tevhid-i Tedrisat Kanunu ilan edilmiştir. Diğer taraftan hukuk alanında ise kadının hak ve özgürlüklerini teminat altına alan, kadının statüsünde son derece önemli gelişmelere sebep olan 1926 tarihli Türk Medeni Kanunu yürürlüğe konulmuştur. Siyasal alanda ise Türk kadınları 1930'da belediye, 1933'te muhtar ve azalıklarına ve 1934'te milletvekilliği seçimlerinde seçme ve seçilme hakkını elde etmiştir.

Asiye Remzi Hanım, umutsuzluk anında kadınların ne kadar güçlü olabileceğini gösteren örneklerden biridir. Tarihimizde yer alan, adı bilinmeyen kadın kahramanları ortaya çıkarmak, hayatları hakkında bilgiler edinmek ve bunları kamuoyuna duyurmak oldukça önemlidir. Pek çok gencin hatta kadın erkek tüm yetişkinlerin hayatına ilham olabilecek bu kadın kahramanlar iyi birer rol modelidir. Asiye Remzi Hanım özelinde tarihe iz bırakmış kadın kahramanların adının ortaya çıkarılması, bilinirliğinin artırılabilmesi ve kadının Millî Mücadele'deki rolünün anlaşılabilmesi için şu öneriler verilebilir:

- Amasya'da yeni açılacak kütüphane, okul veya park gibi kamusal alanlar ile sokak, okul, çeşme vb. yerlere Asiye Remzi Hanım'ın adı verilerek onun anısı yaşatılabilir.
- Sosyal Bilgiler, Türkçe, Tarih, Türk Dili ve Edebiyatı ders kitaplarında Asiye Remzi Hanım ve Amasya Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyetinin faaliyetlerine yer verilebilir.
- Yerel ve ulusal basında Asiye Remzi Hanım ve hayatı konulu haberler yapılabilir.

- Hikâye, roman yazarları ve senaristler Asiye Remzi Hanım’ın hayatından kesitleri eserlerinde kurgulayarak belgeseller, kısa filmler ve animasyon içerikleri hazırlayabilirler.
 - İl Milli Eğitim Müdürlüğünce Asiye Remzi Hanım ve hayatı konulu resim, şiir, kompozisyon yarışmaları düzenlenebilir.
 - Gençlik Spor İl Müdürlüğü bünyesinde Asiye Remzi Hanım saygı yürüyüşü ve sportif faaliyetleri düzenlenebilir.
 - Tarım ve Orman Müdürlüğü tarafından Asiye Remzi Hanım adına hatıra ormanı oluşturulabilir.
 - İl Kültür ve Turizm Müdürlükleri tanıtım içeriklerinde Asiye Remzi Hanım’a yer vermenin yanı sıra onun adına sergiler düzenleyebilir.
 - Asiye Remzi Hanım’ın anısını yaşatmak için dernekler ve gönüllü gruplar oluşturulabilir, düzenli etkinlikler organize edilebilir.
 - Asiye Remzi Hanım hakkında bilgi içeren resmî bir web sitesi veya dijital kütüphane oluşturulabilir. Bu platformda biyografisi, fotoğrafları, anıları ve hakkındaki akademik çalışmalar yer alabilir.
 - Panel, sempozyum, çalıştay gibi bilimsel çalışmalarda Asiye Remzi Hanım ve Amasya Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti konusu ele alınabilir.
 - Amasya’da farklı alanlarda başarı gösteren kadınlara, Amasya Valiliği ya da Amasya Belediyesi tarafından Asiye Remzi Hanım başarı ödülleri verilebilir.
 - Amasya’nın turizm broşürlerinde ve tanıtım videolarında, Asiye Remzi Hanım gibi kadın kahramanlara özel bölümler ayrılabilir. Ayrıca, şehirdeki rehberli turlara Asiye Remzi Hanım’ın hikâyesinin anlatıldığı bir durak eklenebilir.
 - Amasya Olgunlaşma Enstitüsü tarafından Asiye Remzi Hanım’ın anısını yaşatmak için kadın girişimciliğini destekleyici atölye çalışmaları ve projeler geliştirilebilir.
- Bu çalışmalarla Asiye Remzi Hanım gibi Amasya’nın tarihi kadın figürleri daha geniş kitleler tarafından tanınabilir ve kadınların tarihteki rolü vurgulanarak toplumsal farkındalık artırılabilir.

Kaynaklar

- Afet, İ. (2020). *Kurtuluş savaşı'nda Türk kadını* (2. baskı). Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Akşin, S. (2018). *Türkiye'nin yakın tarihi*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Baykal, B. S. (1984). Millî mücadele'de anadolu kadınları müdafaa-i vatan cemiyeti. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 1(1), 108-126.
- Çil, Y. (2015). *Erzurum kongresi'ne katılan delegeler*, Atatürk Üniversitesi Yayınları, s. 26, 128-154.
- Devlet Arşivleri Başkanlığı. *Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı (ATASE) Arşivi, İSH, 110.9.1.11/32.0.77* [Arşiv belgesi].
- Erkmen, A. (2023). Kurtuluş savaşı'nda türk kadınının örgütlenmesi: anadolu kadınları müdafaa-i vatan cemiyeti. *New Era International Journal of Interdisciplinary Social Researches*, 8(20), 1-12.
- Evsile, M. (2023). Millî mücadele dönemi'nde amasya. İçinde *Millî mücadelenin yerel tarihi 1918-1923 (Cilt 5): Aksaray-Kırıkkale-Çorum-Sivas-Çankırı-Karaman-Kayseri-Kırşehir-Konya-Niğde-Nevşehir-Yozgat-Tokat-Amasya* (ss. 431-450). <https://doi.org/10.53478/tuba.978-625-8352-67-2.ch14>
- Günaydın, A.N. (2009). *Millî Mücadele'de Sivas 108 Gün 2 Eylül - 18 Aralık 1919*, Sivas Valiliği Özel Kalem Müdürlüğü, s. 48.
- Halaçoğlu, A. (1999). Amasya Protokolü ve Osmanlı hükümetleri. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 15(43), 229-234.
- İleri, T. (2024). Amasya'da bir yardım kuruluşu: Şefkat-i İslamiye Cemiyeti. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 17(102), 415-424.
- İrade-i Milliye Gazetesi. (1920, 26 Ocak). Gazete arşivi. https://www.gastearsivi.com/gazete/iradei_milliy_e_sivas/1920-01-26/1

- Kaplan, L. (1998). *Cemiyetlerde ve siyasi teşkilatlarda türk kadını (1908–1960)*. Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.
- Kısıklı, E. (1988). Sivas kongresi’nin millî mücadele’de kamuoyu oluşturulması açısından önemi. *Atatürk Yolu Dergisi*, 1(1), 29–42.
- Kurnaz, Ş. (1996). Millî mücadele’de türk kadını. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 12(34), 257–268.
- Menç, H. (2010). *Millî Mücadele yıllarında Amasya: Olaylar, belgeler, portreler* (4. baskı). Amasya Belediyesi Kültür Yayınları.
- Millî Savunma Bakanlığı. (2025). Cemil Cahit Toydemir. <https://ata.msb.gov.tr/Genel/icerik/cemil-cahit-toydemir>
- Millî Mücadele’de Bir Kadın Öncü: Asiye Remzi Söyleşi. (2025). YouTube.(17.06.2025). <https://www.youtube.com/watch?v=T949L2ueP74>
- Özdemir, N. (2021). Millî Mücadele dönemi mitinglerinde Türk kadını. *Belgi Dergisi*, 21, 1–22. <https://doi.org/10.33431/belgi.769611>
- Sarıçoban, G. (2017). Millî Mücadele’de Anadolu kadını. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(4), 1331–1346.
- Sarıhan, Z. (2023). *Kurtuluş savaşı kadınları*. Telgrafhane Yayınları.
- Taşdemir, S. (2005). Türkiye Cumhuriyeti’nin doğum belgesi: Amasya Tamimi. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 21(63), 1071–1089.
- Toydemir, C. C. (2017, 26 Kasım). Cemil Cahit Toydemir. <https://acbezmen.wordpress.com/2017/11/26/cemil-cahit-toydemir/>
- Tunçay, M. (1981). *Türkiye Cumhuriyeti’nde tek parti yönetimi*. Tarih Vakfı Yurt Yayınları. Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Arşivi. K. 28, G. 98, B. 98001 [Arşiv belgesi].
- Yularkıran, C. R. (2002). *Hatıralar sivas valisi reşit paşa’nın hatıraları*. Siskav. s. 12-14.

Bu fotoğraflar ilk defa yayımlanmaktadır.

Ek 1. Amasya Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti Başkanı Asiye Remzi Hanım

Kaynak: Asiye Remzi Hanım’ın oğlu Mehmet Nuri YÜCELAND’ın torunu Prof. Dr. Süha GÖKSEL’in kişisel arşivinden alınmıştır.

Ek 2. Miralay Hüseyin Remzi Bey ve Asiye Hanım’dan Olan Çocukları

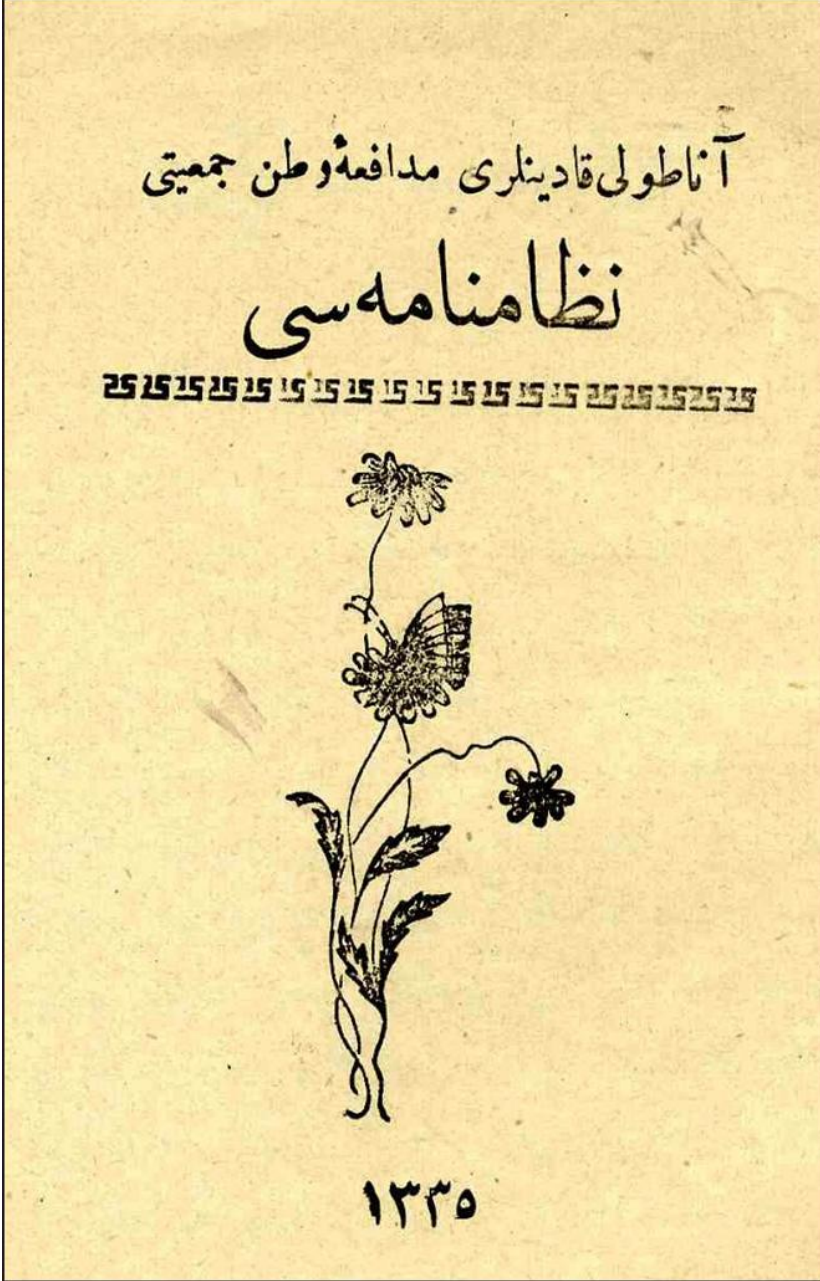
Kaynak: Asiye Remzi Hanım'ın oğlu Mehmet Nuri YÜCELAND'ın torunu Asiye ÇETİN'in kişisel arşivinden alınmıştır.

Ek 3. Resmin Sağında Mirliva Rütbesinde Cemil Cahit Paşa. Yanındaki Üçüncü Eşi Melahat Hanım, İlk Eşi Meliha Hanım’dan Olan Kızı Ciyadet ve Solda da Asiye Remzi Hanım.

Kaynak: Asiye Remzi Hanım’ın oğlu Mehmet Nuri YÜCELAND’ın torunu Prof. Dr. Süha GÖKSEL’in kişisel arşivinden alınmıştır.

Ek 4. Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti Nizamnamesi

Kaynak: Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Arşivi, K. 28, G. 98, B. 98001.